

Folkeret og kernevåben

af Ole Krarup

I. Kernevåbnetes karakter

Spørgsmålet om brugen af kernevåben er i overensstemmelse med folkeretten er forførende enkelt: Ja, det er i strid med folkeretten at anvende kernevåben, men dette svar – hvis grundlag jeg skal redegøre for i det følgende – er i så voldsom kontrast med supermagternes adfærd og hele magtpolitik at det mister sin mening, hvis ikke det kan forarbejdes nærmere.

Jeg begynder helt elementært med den sædvanlige procedure til afgørelse af juridiske spørgsmål: En konfrontation af en bestemt situation (»faktum«) med de til området hørende retsregler. »Faktum« udgøres her af en kortfattet beskrivelse af kernevåbnetes karakter. Retsreglerne beskrives nærmere under II.

I årenes løb er der gjort flere forsøg på at opstille modeller og beregningsgrundlag for bedømmelsen af virkningerne af kerneladningsekspllosioner, først og fremmest FN's kernevåbenundersøgelse (offentliggjort 1980) og The Effects of Nuclear War udgivet samme år på foranledning af den amerikanske kongres.

Bortset fra at der mangler viden om visse af virkningerne (f.eks. vedvarende stråling over en lang periode) er det vanskeligt med sikkerhed at beregne virkningerne af anvendte kernevåben. Virkningerne afhænger af en række faktorer såsom ladningens størrelse, eksplosionsmåden, ladningstyper, meteorologiske forhold og topografien. Men de følgende punkter (som bygger på Jonathan Schell, Jordens skæbne og Wilhelm Agrell, De yderste våben, begge udkommet på dansk 1982) rummer de sikre virkninger:

- (1) Den øjeblikkelige radioaktive udstråling består i det væsentlige af dødelige gammastråler. En bombe på 1 megaton (middelstor bombe) vil sprede øjeblikkelig radioaktiv stråling som er dødbringende i et område på ca. 15 km².
- (2) De såkaldte elektromagnetiske pulsslug vil med meget høj spænding slå ned i antenner, højspændingsnet, kraftledninger og anlæg f.eks. jernbaneskiner. Det amerikanske civilforsvar har i 1977 afgivet en rapport, der beregner, at en enkelt brintbombe af en vis størrelse sprængt i luften over Nebraska vil ødelægge elektriske anlæg og telekommunikation over hele det kontinentale USA og dele af Canada og

Mexico.

(3) Lys- og varmeudviklingen (varme grader på flere millioner) vil svide landskabet bort. En 1 megaton bombe vil medføre dødelige forbrændinger inden for et område på ca. 700 km². Ildstorme med orkanstyrke vil opstå i byområder.

(4) Trykluftvirkningen betyder at alle bygninger inden for et område på ca. 150 km² vil blive ødelagt.

(5) Den frygteligste ikke-militære virkning er (særlig hvis bomben bringes til eksplosion ved jordoverfladen) at ufattelige mængder af jord og støvpartikler hvirvles til vejrs og i den følgende tid som radioaktivt nedfald spreder død og sygdom inden for flere tusinde km² (afhængig af bombens størrelse og eksplosionsteknikken).

Det er disse virkninger, der i al deres gru udgør det »faktum«, juraen skal bedømmes overfor.

II. Den »humanitære« krigsret og anden folkeret

Lad os begynde med selve retskilderne, dvs. den del af krigsretten, der afstikker retlige grænser for krigsførelsens *midler* (af folkeretsjurister kaldet *jus in bello*). Den folkeretlige krigsrets anden del, om selve krigsførelsens retmæssighed uden hensyn til midler (*jus ad bellum*) har kun indirekte betydning for spørgsmålet om anvendelsen af kernevåben. Den elementære regel i folkeretten på dette punkt er FN-pagtens artikel 2 stk. 4 sammenholdt med artikel 51, hvoraf det fremgår, at brug af væbnet magt i selvforsvar eller som et led i en FN-operation besluttet af sikkerhedsrådet er lovlig; al anden krigsførelse er i sig selv retsstridig.

Men hvad enten selve krigsførelsen i sig selv er retsstridig eller ej – altså uden hensyn til reglerne om *jus ad bellum* – finder krigsrettens regler om krigsførelsens midler – *jus in bello* – anvendelse. Disse regler gælder med andre ord både retmæssig og retsstridig krigsførelse.

Her som på andre områder består den folkeretlige regulering af to – indbyrdes sammenhængende – sæt af retskilder, nemlig *skrevne* og *uskrevne*. Til de første hører først og fremmest traktater eller konventioner, altså overenskomster mellem stater; den anden del er den folkeretlige sædvaneret.

I almindelighed er sædvaneretten vanskelig at efterforske – netop fordi denne retskilde er uskrevet. Men på krigsrettens område er det i dag almindeligt accepteret, at den såkaldte Skt. Petersborg-deklaration af 1868 i al sin ubestemthed udtrykker to vigtige folkeretlige grundsætninger, nemlig

- (1) at krigsførelsen kun skal kunne rettes imod *militære* mål og
- (2) at krigsførelsens midler ikke må være unødigt grusomme eller påføre unødige lidelser.

Disse to sædvaneretlige grundsætninger udgør fundamentet for den såkaldte humanitære krigsret.

I løbet af dette århundrede er disse sædvaneretlige grundsætninger blevet udbygget gennem en række konventioner. Det drejer sig om Haagerkonventionerne af 1907, særlig det såkaldte landkrigsreglement og – i lyset af erfaringerne fra 2. verdenskrig – Geneve-konventionerne af 12. august 1949. Endelig suppleres Geneve-konventionernes bestemmelser af to tillægsprotokoller af 1977, som indeholder en revision og ajourføring af 1949-konventionerne bl.a. under henvisning til den våbentekniske udvikling.

Særlig protokol 1, der angår beskyttelse af ofre i internationale væbnede konflikter, er illustrerende:

» Artikel 35

1. I enhver væbnet konflikt er de stridende parter ret til at vælge metoder og midler i krigsførelsen ikke ubegrænset.
2. Det er forbudt at benytte sådanne våben, projektiler og materiel til, samt metoder i, krigsførelse, som forårsager overflødig skade eller unødige lidelser.
3. Det er forbudt at benytte metoder eller midler i krigsførelse, som tilsigter eller som må forventes at forårsage udbredt, langvarig og alvorlig skade på det naturlige miljø.

Artikel 48

For at sikre respekten for og beskyttelsen af civilbefolkningen og civile genstande, skal de stridende parter til enhver tid skelne mellem civilbefolkningen og kombattanter og mellem civile genstande og militære mål og skal i overensstemmelse hermed alene rette deres operationer mod militære mål.

Artikel 51

1. Civilbefolkningen og individuelle civile skal nyde almindelig beskyttelse imod farer, der opstår som følge af militære operationer. For at gennemføre denne beskyttelse skal følgende regler, der supplerer de øvrige gældende folkeretlige regler, overholdes under alle omstændigheder.
2. Civilbefolkningen som sådan såvel som individuelle civile må ikke gøres til genstand for angreb. Det er forbudt at foretage

volds handlinger eller fremsætte trusler om vold med det primære formål at sprede rædsel blandt civilbefolkningen.

3. Civile skal nyde den i dette afsnit hjemlede beskyttelse, medmindre og så længe de tager del i fjendtlighederne.

4. Vilkårige angreb er forbudt. Vilkårige angreb er:

- a) sådanne som ikke er rettet mod et udtrykkeligt militært mål;
- b) sådanne som benytter kampmetoder eller kampmidler, som ikke kan rettes mod et udtrykkeligt militært mål; eller
- c) sådanne som benytter kampmetoder og kampmidler, hvis virkninger ikke kan begrænses således som foreskrevet af denne Protokol; og følgelig i hvert enkelt tilfælde er af en beskaffenhed, at det vilkårligt vil ramme militære mål og civile eller civile genstande.

5. Følgende former for angreb betragtes blandt andre som vilkårlige:

- a) et bombardement, uanset metoder og midler, der behandler som et enkelt militært mål et antal klart adskilte og tydelige militære mål beliggende i en storby, en by, en landsby eller andet område, der indeholder en lignende koncentration af civile eller civile genstande og
  - b) et angreb, som må forventes at medføre tilfældige tab af civilpersoners liv, skade på civile, ødelæggelse af civile genstande eller en kombination deraf, som betydeligt vil overstige den forventede konkrete og direkte militære fordel.
6. Angreb i form af repressalier mod civilbefolkningen eller civile er forbudt.

Artikel 52

1. Civile genstande må ikke gøres til genstand for angreb eller repressalier. Civile genstande er alle genstande, der ikke er militære mål, således som beskrevet i stykke 2.
2. Angreb skal strengt begrænses til militære mål. For så vidt angår genstande skal militære mål være begrænset til dem, der ifølge deres natur, beliggenhed, formål eller anvendelse udgør et effektivt bidrag til en militær aktion, og hvis fuldstændige eller delvise ødelæggelse, erobring eller neutralisering under de på det pågældende tidspunkt herskende omstændigheder udgør en klar militær fordel.

Artikel 54

1. Udsultning af civile som krigsmetode er forbudt.

2. Det er forbudt at angribe, ødelægge, fjerne eller ubrugeliggøre genstande, der er uundværlige for civilbefolkningens overlevelse såsom fødevarer, landbrugsområder for produktion af fødevarer, afgrøder, husdyrbestande, drikkevandsinstallationer og -forsyninger samt overrislingsanlæg, med det bestemte formål at hindre dem i at tjene som underhold for civilbefolkningen eller Modparten, uanset af hvilken grund, det være sig med henblik på udsultning af civile, for at tilskynde disse til at flytte bort eller af en hvilken som helst anden grund.

Artikel 55

1. Der skal under krigsførelse drages omsorg for, at det naturlige miljø beskyttes mod udbredt, langvarig og alvorlig skade. Denne beskyttelse omfatter forbud mod brug af krigsmetoder eller krigsmidler i krigsførelsen, som tilsigter eller som må forventes at forårsage sådan skade på det naturlige miljø og derved skade befolkningens helbred eller overlevelse.

2. Angreb på det naturlige miljø som repressalier er forbudt. ◻

Som tidligere nævnt er disse regler en udbygning og detaljering af den folkeretlige sædvaneret; og denne sædvaneret har i nyere tid været anvendt; den udgjorde en del af retsgrundlaget for Nürnbergprocessen. Blandt en række andre krigsforbrydelser nævnes:

◻»Hensynsløs ødelæggelse af byer eller landsbyer eller ødelæggelse, der ikke retfærdiggøres af militær nødvendighed◻.

Udover dette retsgrundlag er der i århundredets løb vedtaget en række specialkonventioner, således gas-konventionen af 1925, folkedrabskonventionen af 1948 og konventionen om forbud mod militær og enhver anden fjendtlig anvendelse af miljøpåvirkningsteknik af 1977.

Særskilt regulering af brugen af kernevåben findes i flere traktater, således prøvestoptraktaten, ikke-spredningstraktaten, Antarktistraktaten, traktat om forbud mod atomvåben i Latinamerika (TLATE-LOLCO-traktaten) og enkelte andre.

Ingen af disse traktater indeholder direkte bestemmelser om brugen af atomvåben i forhold til folkeretten.

Det gør derimod en række FN-resolutioner. Den først vedtagne (1961, resolution 1653) fastslår bl.a. at

◻»Enhver stat, som bruger atomvåben skal anses for at have

brudt FN-pagten og have handlet i strid med menneskehedens love og derfor begået en forbrydelse mod menneskeheden og civilisationen◻.

Tilsvarende formulering er anvendt i en række senere resolutioner, som tillige har peget på muligheden for at afslutte en ny traktat, der forbyder brugen af kernevåben. Sådan traktat er ikke indgået. Den 9. december 1981 vedtog generalforsamlingen en resolution om fordømmelse af førstegangsbredelse af atomvåben, hvori det hedder, at stater, som først tager atomvåben i anvendelse begår den alvorligste forbrydelse imod menneskeheden.

Det hører med til billedet, at resolutioner af denne type ikke er udtryk for bindende folkeret – i hvert fald ikke for stater, der har stemt imod. Både 1961-resolutionen og 1981-resolutionen blev vedtaget mod USA's og de fleste af de øvrige NATO-landes stemmer. Dette vender jeg tilbage til under III.

III. »Subsumption« – formel jura

En almindelig juridisk bedømmelse – der består i at sammenholde kernevåbnenes faktiske virkninger (I) med de under II beskrevne regler – efterlader ingen tvivl om, at anvendelse af kernevåben vil være i modstrid med de folkeretlige regler.

Jens Evensen har (i Nordisk atomvåpenfri sone. Oslo 1983 s. 34) brugt følgende ord:

◻»Atomkrigens virkninger ligger langt over menneskelig fatteevne, langt utenfor menneskelig forestillingsverden. Men de ligger ikke derfor utenfor og over menneskehetens rettsstridsbegrep. Atomvåben innebærer den totale forbrytelse. Atomvåben er totalutslettende og totalforgiftende. Atomvåben kjenner ingen forskjell mellom fiende og venn, mellom militære mål og fredede sivile mål, mellom krigsførende og nøytrale. Disse våpen er en hån mot Geneve-konvensjonene av 12. august 1949 om rettigheter og plikter i krig, og tilleggsprotokollen av 12. desember 1977◻.

At anvendelse af kernevåben er i strid med folkeretten antages af langt de fleste folkeretsjurister, der har beskæftiget sig med spørsmålet (således Brownlie, Castrén, Eide, Falk, Greenspan, Lutz, Rosas, Schwarzenberger, Singh). Denne opfattelse dækkes af en erklæring

udsendt i 1969 af Institute of International Law, Edinburgh Session, hvori det bl. a. hedder

■»Existing international law prohibits the use of all weapons which, by their nature, affect indiscriminately both military objectives and non-military objects, or both armed forces and civilian populations. In particular, it prohibits the use of weapons the destructive effect of which is so great that it cannot be limited to specific military objectives or is otherwise uncontrollable (self-generating weapons), as well as of 'blind' weapons«.■

For mere udførlig dokumentation henviser jeg til *Asbjørn Eide*, Folkerettens forhold til brug af atomvåben i Nordisk atomvåbenfri sone s. 9-25, *Allan Rosas*, International Law and the use of nuclear weapons, Essays in honour of Erik Castrén (Helsinki 1979. s. 73-95), *Richard Falk* m.fl., Nuclear Weapons and international law, The Indian Journal of International Law Vol 20 (1980) s. 541-95 samt *Carl H. Builder og Morlie Graubard*, The international law of armed conflict Implications for the concept of assured destruction, Rand Publication Series 1982.

I teorien har der været diskussion om, hvor langt konklusionen kunne række. I særdeleshed har nogle forfattere været inde på, at små »taktiske« bomber skulle være retmæssige. I den militære teknologi opererer man med såkaldte »rene« bomber, der rammer med »kirurgisk præcision«.

Denne sprogbug kan ikke sløre, at selv små bomber på nogle få kilotons (dvs. i samme størrelsesorden som Hiroshima-bomben) uundgåeligt vil anrette katastrofale ødelæggelser, der direkte og indirekte rammer civilbefolkningen i strid med den humanitære folkerets principper.

Det er vigtigt at understrege, at helt sædvanlig gængs juridisk metode unisforståeligt tvinger til det resultat, at anvendelsen af kernevåben er i strid med folkeretten. Der er ikke tale om nogen spidsfindige fortolkninger opfundet til formålet. Juraen er ikke til at tage fejl af.

Det har ganske vist været gjort gældende, at USA og de øvrige vestmagter under de forhandlinger, der førte frem til Geneve-protokollerne af 1977 gav udtryk for, at disse protokoller ikke skulle omfatte kernevåben. Men samtidig blev det utvetydigt tilkendegivet, at brugen af atomvåben »reguleres af de nugældende principper i international ret«.

Dette sidste betyder, at den folkeretlige sædvaneret – der som beskrevet under II rummes i Skt. Petersborg-erklæringen – er bindende

uden hensyn til senere traktatmæssig tilslutning. Med gængs juridisk argumentation kan det fastslås, at når et angreb med konventionelle våben, der rammer civile mål er i strid med folkeretlig sædvaneret må tilsvarende forbud (så meget des mere) gælde, når civile mål rammes med kernevåben.

Men selvom den formelle jura er klar og utvetydig, melder der sig flere vanskeligheder, som vil blive diskuteret i det følgende.

IV. Om Rettens (in)effektivitet

Den grundlæggende konklusion efterlader os med en fundamental modsigelse, der nødvendiggør en kritisk stillingtagen til selve retsbegrebet. *Max Sørensen* udtrykker modsigelsen på følgende måde (Max Sørensen, Folkeret, København 1971, s. 134):

■»Som led i juridiske ræsonnementer kan det gøres gældende at anvendelsen af atomvåben – i alt fald bortset fra de såkaldte taktiske atomvåben – er i strid med folkerettens fundamentale princip for krigsførelsen derved, at de rammer civile og militære personer og objekter i flæng, og dette skulle jo i og for sig være et tilstrækkeligt grundlag for at erklære dem for ulovlige. Vanskeligheden er blot at selv dette fundamentale folkeretlige princip så ofte har vist sig at være prisgivet den militære nødvendighed, at dets normative kraft er alvorligt svækket«.■

Man kan ikke på den ene side fastholde, at brugen af atomvåben er retsstridig og samtidig på den anden side acceptere den strategiske doktrin som grundlæggende bygger på den tankevækkende forkortelse MAD (garanteret gensidig udslettelse). Supermagternes atomstrategi bygger på ødelæggelse af byer og andre civile mål. Dette er terrorbalancens essens.

Dette har fået en enkelt forfatter til at udtale sig imod den antagelse, at brugen af kernevåben skulle være retsstridig, jfr. *Martin Jarvad*, International Law and nuclear warfare i Scientific World 2/3 1983 s. 30-ff. Jarvads argumentation bygger på, at spørgsmålet om, hvad der er gældende folkeret ikke alene afgøres på grundlag af folkeretlig sædvaneret og indgåede traktater; »men staternes praksis – som også er en kilde til international ret – er i klar modstrid med disse (den humanitære folkerets) principper«.

Hertil kan man føje, at NATO-landene med USA i spidsen (som anført under II) stemte imod FN-resolutionerne i 1961 og 1981 og der

med netop tilkendegav, at disse stater ikke anser anvendelsen af kernevåben for stridende mod folkeretten. Og folkeretten er nu engang en så svag og ufuldkommen retsorden, at den ikke kan fungere uden grundlæggende accept fra de staters side som er forpligtede af retten.

Dette er en klassisk modsigelse mellem magten og retten; den synes at stille os over for et valg mellem de to muligheder, der tager sig lige uacceptable ud:

– Hvis retten formuleres som en begrænsning af supermagternes atomstrategi og juristerne derfor stempler en række adfærdsmønstre i forbindelse med atomvåben brugen, produktion, besiddelse – som retsstridige, ja så er det en benløs teori, som har distanceret »retten« i den grad fra de til grund liggende magtpolitiske kendsgerninger, at retten blot fremstår som et religiøst dogme, idealiseret, uden kontakt med virkeligheden.

– På den anden side er alternativet en afskaffelse af retsbegrebet. Hvis retten blot forstås som et udtryk for staternes (supermagternes) adfærd til enhver tid, betyder det, at retten ikke har anden funktion end at legitimere den faktiske magtudøvelse. Så bliver retten hovedløs. Prisgives magten uden formildende omstændigheder.

Dertil kan man føje, at folkeretlige forpligtelser i det hele taget lider af den mangel, at de ikke kan *sanktioneres* på tilsvarende måde som den interne rets regler. F.eks. er der på trods af den klare regel om forbud mod magtanvendelse forekommet en mangfoldighed af retsstridige krige (der alene siden 2. verdenskrig har kostet ca. 30 mill. mennesker livet): Forbudene er blevet overtrådt uden at dette har haft nævneværdige virkninger. Og på trods af den humanitære krigsrets regler er der i Vietnam, Afghanistan og Libanon (for blot at nævne de friskeste eksempler) anvendt krigsmidler, som uomtvisteligt er folkeretsstridige.

Specielt i relation til atomvåben kan man ræsonnere, at retten i den grad er afhængig af magten, at det nærmest vil være en sort vittighed at påstå, at et atombombardement af Kiev eller Chicago, Paris eller København var »i strid med folkeretten«. Krigsretten er sejrherrens ret. Og en atomkrig vil ikke have nogen sejrherre.

Men rettens betydning viser sig ikke blot i *den konkrete håndhævelse*, men (først og fremmest) i rettens *præventive* funktion. Vi kender ikke noget til de krige, der *ikke* er blevet ført og den aggression, der *ikke* er blevet begået, den overtrædelse af den humanitære folkeret, der *ikke* har fundet sted som følge af en indarbejdet retsoverbevisning, altså på grund af folkerettens – trods alt – forpligtende karakter. At jura er mere end det papir reglerne er nedskrevet på, fremgår f.eks.

også af, at det selv under 2. verdenskrigs barbari lykkedes at undgå anvendelsen af kemisk og bakteriologisk krigsførelse, muligvis bl.a. på grund af de eksisterende folkeretlige forbud.

Og her er vi ved grundproblemet: Hvad kan der gøres for at styrke rettens motiverende kraft så langt, at retsforestillingerne i sig selv vil kunne bidrage til at afholde en stormagt fra at anvende kernevåben?

I næsten alle hidtil kendte samfund er »retten« magthavernes ret. Retten har magthaverne til at befæste og legitimere magten, ikke til at begrænse den. Det er ikke tilfældigt, at der er dyb overensstemmelse mellem den »ret«, der hævdes af det officielle USA og på den anden side USAs strategiske doktrin, der forudser anvendelsen af kernevåben. I den amerikanske lærebog i krigsret for hæren og flåden hedder det således:

■»Der findes for øjeblikket ikke nogen regel i folkeretten, der udtrykkelig forbyder staterne at benytte atomvåben i krigsførelsen. Under disse omstændigheder, hvor der savnes et udtrykkeligt forbud, er brugen af atomvåben mod fjendtlige enheder eller andre militære mål tilladt«.

Og netop inden for området sikkerheds- og udenrigspolitik har magten – selv i de parlamentariske statsformer, vi kender i NATO-landene – et stort spillerum til at definere retten. Man kan gå så vidt som til at hævde, at den demokratiske indflydelse i sikkerheds- og udenrigspolitik historisk set er uprøvet; der findes ikke noget fortilfælde til bedømmelse af den demokratiske indflydelse i disse beslutningsprocesser.

Over for den traditionelle magtbestemte ret stiller jeg den folkelige retsbevidsthed. Den er af nyere dato, ja faktisk er den først begyndt at manifestere sig for alvor flere år efter afslutningen af 2. verdenskrig. Og den er gentagne gange stødt sammen med den statsautoriserede ret: Både amerikanerne i Vietnam og general Sharon i Libanon hævdede og hævder, at krigshandlingerne havde *retten* på deres side. Retten blev brugt til at legitimere magtudfoldelsen.

Men både tilfældet Vietnam og Libanon-invasionen har givet os den erfaring, at magthavernes – fordrejede og manipulerede – retsbegreber kan gøres ugyldige af den folkelige retsopfattelse. *Katalysatoren for den folkelige modstand var i begge tilfælde netop en begrundet opfattelse af grænsen mellem ret og uret.*

De retlige argumenters gennemslagskraft kan naturligvis ikke måles, men det er hævet over enhver tvivl, at en bredt manifesteret retsbevidsthed kan udgøre en effektiv begrænsning af statsmagtens – også

supermagternes – magtudøvelse.

En idealistisk påberåbelse af »retten« er intet andet end åndemane-ri. Hvis retten skal have nogen gennemslagskraft og betydning som be- grænsning i staternes magtudøvelse, kræves der en voldsom udbygning af de demokratiske prinsipper, der sikrer den offentlige opinions (rets- bevidsthedens) indflydelse.

Men dette er kun udgangspunktet for den professionelle jurists ar- bejde med »fredsret«. Med udgangspunkt i retsbevidsthedens krav er det hovedopgaven at sikre og udbygge de komplicerede garantiordnin- ger, som kan forvandle retsbevidsthedens almene krav til effektive regler. Om våbenbegrænsning og kontrol, om afkald på førstegangs- brug, om atomvåbenfri zoner og gradvis afvikling af de barbariske vå- ben.

Retsbevidsthed og udarbejdelse af skreven ret er hidtil opstået som forsinkede reaktioner på ulykker, der allerede er indtrådt eller er ved at indtræde. Det er vor generations historiske udfordring at bringe ret- ten til udfoldelse som forebyggelse og beskyttelse. Det kræver en enorm indsats. Og det haster.

Refleksjoner omkring atomvåpen og atomvåpenfrie soner i Europa. En folkerettslig analyse

af Jens Evensen

I

Atomalderen – et helt nytt kapittel i menneskehetens historie – ble innledet med utslettelse av Hiroshima og Nagasaki – to åpne byer. Virkningene var ubeskrivelige. Bruken av disse to bombene er kanskje den mest skjebnesvangre hending i menneskehetens historie; både på grunn av de øyeblikkelige virkninger, men først og fremst på grunn av den lange slagskygge den kaster over oss alle – over alt liv – over vårt miljø og vår jord.

Allikevel fortsetter atomopprustningen uhindret. Atomvåpenstate- ne produserer flere og flere våpen, stadig hurtigere og med stadig stør- re treffsikkerhet og rekkevidde. Overdrapsevnen av eksisterende atomvåpenarsenaler er makaber. Supermaktene kan utrydde alt liv på jorden mange ganger.

Hva står vi tilbake med? Den totale usikkerhet. For atomvåpen in- nebærer ved sin blotte eksistens den totale usikkerhet. Med åpne øyne har vi slått inn på den veien mot avgrunten. Også fra denne synsvinkel har atomvåpnene åpnet en ny tidsalder – selvutslettelsens tidsalder.

Og denne opprustningen foregår i et omfang som gjør muligheten for atomkrig – enten bevisst eller uforutsatt – mer sannsynlig enn noen- sinne. Kappløpet om å komme i første slagposisjon foregår for fullt. Det driver stadig klarere mot en *eupeisering av atomkrigen*.

Vi har i den senere tid hørt talsmenn for en nye atomvåpenstrategi; nedfelt i det såkalte direktiv 59 at en atomkrig kunne begrenses til så- kalte »kirurgiske atominngrep«. Strategien ble utarbeidet i Carters presidentperiode og går ut på å raffinere atomvåpnene med hensyn til treffsikkerhet og overraskelsesevne, slik at begrensede atomkriger for å lamme motpartens nervesentre skulle være mulig. Tanken er ytterli- gere utbygget under Reagan-administrasjonen med teorien om at atomvåpen kan brukes i »protracted nuclear war«, at langvige atom- kriger som kan vises er, en strategisk mulighet. I virkeligheten skjuler disse strategiene to feilvurderinger som kan bli skjebnesvange, ikke minst for Europa. For det første at en atomkrig kunne begrenses ved i